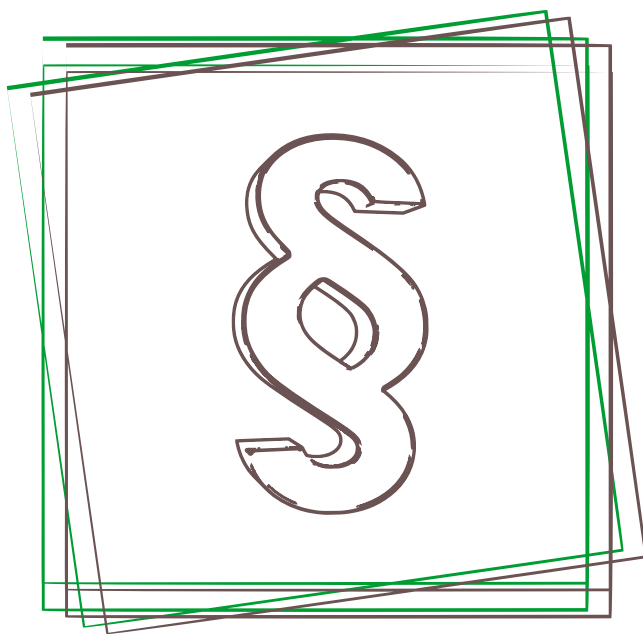

SPOSOBY I SKUTKI DZIEDZICZENIA

z uwzględnieniem dziedziczenia majątku przez dzieci

Dane aktualne na dzień 7.10.2024 r.

NIEZBĘDNIK PRAWNY

NIEODPŁATNE USŁUGI
-POMOC PRAWNA
-PORADY OBYWATELSKIE
-MEDIACJA

Ministerstwo
Sprawiedliwości

Zadanie finansowane ze środków otrzymanych z Powiatu Oświęcimskiego

Spis treści

Spis treści.....	2
1. Wstęp	3
2. Kolejność dziedziczenia.....	3
3. Dziedziczenie przez dziecko nienarodzone	5
3.1. Jakie prawa ma dziecko poczęte?	5
3.2. Kurator nienarodzonego.....	6
3.3. Czy dziecko nienarodzone dziedziczy długi spadkowe?	7
4. Zarząd majątkiem dziecka przez rodziców bądź opiekuna	8
4.1. Władza rodzicielska a sprawy majątkowe małoletnich dzieci.....	8
4.2. Jakie sytuacje wymagają zgody w postępowaniu sądowym?	10
4.3. Konsekwencje dokonania czynności bez wymaganej zgody sądu	10
4.4. Przykłady czynności przekraczających zwykły zarząd majątkiem dziecka	11

1. Wstęp

Do dziedziczenia można powołać w zasadzie każdą osobę. Ogólne zasady dziedziczenia, wskazane w Kodeksie Cywilnym, nie uzależniają warunków nabycia spadku od wieku spadkobiercy, a zatem dziedziczenie przez małoletniego nie różni się zasadniczo od nabycia spadku przez inne osoby. Nierzadką jest obecnie sytuacja, w której małoletnie dziecko powołane zostaje do dziedziczenia na podstawie sporządzonego przez spadkodawcę testamentu lub na mocy przepisów ustawy.

Powyższe może implikować problemy zwłaszcza, jeżeli w skład majątku spadkowego wchodzi wyłącznie długi; zagraża to sytuacji majątkowej dziecka, które pomimo wieku, może być zobligowane do spłacania zobowiązań, które nie zostały przez małoletniego zaciągnięte, a często przez osoby, których dziecko nie zna i nigdy w życiu nie widziało. Jak chronić interes dziecka i zapobiec niekorzystnym dla niego rozrządzeniom majątkowym? Wątpliwości związane z procedurą dziedziczenia przez dziecko wyjaśniamy w kolejnym „Niezbędniku prawnym” opracowanym przez Stowarzyszenie „DOGMA”.

2. Kolejność dziedziczenia

Zgodnie z art. 931 § 1 Kodeksu cywilnego w pierwszej kolejności do dziedziczenia są dzieci spadkodawcy oraz jego małżonek; dziedziczą oni w częściach równych. Jednakże część przypadająca małżonkowi nie może być mniejsza niż jedna czwarta całości spadku.

Zgodnie z przepisami Kodeksu cywilnego spadkobierca ma kilka możliwości działania w przypadku dziedziczenia spadku. Może on:

1. **przyjąć spadek bez ograniczenia odpowiedzialności za długi** (przyjęcie proste);
2. **przyjąć spadek z ograniczeniem tej odpowiedzialności** (przyjęcie z dobrodziejstwem inwentarza);
3. **spadek odrzucić**

Wedle art. 1015 § 1 Kodeksu cywilnego oświadczenie o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku może być złożone w ciągu sześciu miesięcy od dnia, w którym spadkobierca dowiedział się o tytule swego powołania. Zgodnie zaś z § 2 przywołanego artykułu brak oświadczenia spadkobiercy w terminie określonym w § 1 jest jednoznaczny z przyjęciem spadku z dobrodziejstwem inwentarza.

Oznacza to, że **jeśli nie podejmiemy żadnych czynności w ciągu tych 6 miesięcy, automatycznie przyjmujemy spadek z dobrodziejstwem inwentarza, co będzie znaczyło, że ponosimy odpowiedzialność za długi spadkowe tylko do wartości ustalonego w inwentarzu stanu czynnego spadku, czyli do wysokości aktywów** – co wynika z art. 1031 § 2 k.c. Zgodnie z nim w razie przyjęcia spadku z dobrodziejstwem inwentarza spadkobierca ponosi odpowiedzialność za długi spadkowe tylko do wartości ustalonego w wykazie inwentarza albo spisie inwentarza stanu czynnego spadku.

Przykład 1.

Zmarł Krzysztof i pozostawił żonę i dwójkę dzieci (syna i córkę). Nie napisał testamentu. Spadek po nim dostaną żona (1/3), syn (1/3) i córka (1/3).

Przykład 2.

Zmarła Maria, która pozostawiła męża i czwórkę dzieci. Nie napisała testamentu. Spadek po niej dostaną mąż (1/4), i każde z czwórki dzieci (po 3/16 spadku każde).

Co, jeśli w chwili śmierci rodzica, drugi z rodziców już nie żył? I zmarły nie pozostawił testamentu? Spadek dziedziczą tylko dzieci, w częściach równych. Rodzeństwo czy kuzyni zmarłego nie dostaną żadnej części spadku.

3. Dziedziczenie przez dziecko nienarodzone

Zgodnie z art. 927 §2 Kodeksu cywilnego **dziecko, które było już poczęte w chwili otwarcia spadku, ale jest jeszcze nienarodzone, może być spadkobiercą wyłącznie w sytuacji, gdy urodzi się żywe.** Jest to wyjątkowy przypadek, tzw. „dziedziczenia warunkowego” jaki przewiduje polskie prawo.

3.1. Jakie prawa ma dziecko poczęte?

Dziecko poczęte, ale jeszcze nienarodzone to w terminologii prawniczej **nasciturus**. Tak więc nasciturus ma pełnię praw przysługujących spadkobiercy. Nadto w kwestii dziedziczenia nie ma żadnego znaczenia

czy zostało poczęte metodą naturalną, czy przy zastosowaniu procedury in vitro. Dziecko poczęte, ale jeszcze nienarodzone tak jak wyżej wskazano ma pełnię praw przysługujących spadkobiercy, może zatem dziedziczyć zarówno na podstawie przepisów ustawy, jak również nasciturusa można uwzględnić w testamencie.

Najistotniejszym jednak warunkiem dziedziczenia przez dziecko jeszcze nienarodzone (poczęte) jest fakt, że dziecko musi urodzić się żywe. Nie jest przy omawianiu kwestii praw do dziedziczenia natomiast istotnym, czy dziecko, które urodzi się żywe, posiada dalszą zdolność do życia. Jeżeli zatem dziecko urodzi się żywe, jednak umrze po porodzie, zostaje pełnoprawnym spadkobiercą. Podział masy spadkowej dokonywany jest z uwzględnieniem zmarłego dziecka, po którym następnie dziedziczą jego spadkobiercy.

3.2. Kurator nienarodzonego

Warto wspomnieć, że aby czuwać nad prawami dziecka poczętego, ale jeszcze nienarodzonego w zakresie spadku Sąd może ustanowić kuratora, który poprzez odpowiednie czynności zabezpieczy spadek przed naruszeniami i nadużyciami oraz przed bezprawnym rozporządzeniem spadkiem.

Kurator dokonuje czynności zabezpieczających spadek przed wszelkimi naruszeniami, w szczególności uszkodzeniem, zniszczeniem lub nieuprawnionym rozporządzeniem zarówno rzeczy, jak i praw wchodzących w skład spadku. Kurator może również uczestniczyć w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku po zmarłym, gdy postępowanie takie wszczęto przed urodzeniem dziecka.

3.3. Czy dziecko nienarodzone dziedziczy długi spadkowe?

Rodzice decydują o sprawach majątkowych małoletniego dziecka, które pozostaje pod ich władzą rodzicielską, ale nie w pełnym zakresie. W niektórych przypadkach jednak nie mogą bez zgody sądu dokonać czynności prawnej w imieniu małoletniego. Chodzi o sytuacje, w których rozporządzenie majątkiem dziecka przekracza tzw. „zwykły zarząd”. Wtedy wymagana jest zgoda sądu. Do takich czynności zalicza się np. sprzedaż nieruchomości należącej do dziecka, czy też złożenie w imieniu dziecka oświadczenia o odrzuceniu lub o przyjęciu spadku. Otrzymać spadek może dziecko, które w chwili śmierci spadkodawcy jeszcze się nie narodziło, lecz zostało już poczęte.

Zgodnie z art. 1015 § 2 k.c., jeżeli spadkobierca nie mający pełnej zdolności do czynności prawnych nie złoży oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku w ustawowym terminie sześciu miesięcy od momentu dowiedzenia się o tytule swojego powołania do dziedziczenia, brak oświadczenia jest jednoznaczny z przyjęciem spadku z dobrodziejstwem inwentarza. Oznacza to, iż dziecko poczęte odziedziczy tylko prawa majątkowe i rzeczy należące do spadku, nie dziedzicząc długów spadkowych.

Powyższa regulacja jest w pewnym sensie odzwierciedleniem rozwiązań wypracowanych przez starożytnych rzymian, którzy widzieli rzecz tak: „*nasciturus pro iam nato habetur, quotiens de commodis eius agitur*” - „dziecko poczęte uważa się za już narodzone, o ile chodzi o jego korzyści”

W praktyce oznacza to, iż **dziecko poczęte, ale jeszcze nienarodzone** **dziedziczy wyłącznie rzeczy i prawa majątkowe należące do spadku, ale z wyłączeniem długów spadkowych.**

4. Zarząd majątkiem dziecka przez rodziców bądź opiekuna

4.1. Władza rodzicielska a sprawy majątkowe małoletnich dzieci

Przepisy prawa jasno określają, że to rodzice decydują o sprawach majątkowych małoletniego dziecka, które pozostaje pod ich władzą rodzicielską. **W niektórych przypadkach jednak nie mogą bez zgody sądu dokonać czynności prawnej w imieniu małoletniego. Chodzi o sytuacje, w których rozporządzanie majątkiem dziecka przekracza tzw. „zwykły zarząd”. Wtedy wymagana jest zgoda sądu.** Do takich czynności zalicza się np. sprzedaż nieruchomości należącej do dziecka, czy też złożenie w imieniu dziecka oświadczenia o odrzuceniu lub o przyjęciu spadku.

Rodzice zarządzają majątkiem dziecka do momentu osiągnięcia przez nie pełnoletności, czyli najczęściej do chwili ukończenia przez dziecko 18 lat. W wyjątkowych sytuacjach, za pełnoletnie uznaje się także kobiety po ukończeniu 16 lat, które zawarły związek małżeński. Na zawarciu takiego małżeństwa zgodę musi jednak wyrazić sąd opiekuńczy.

Na gruncie art. 101 § 1 k.r.o. rodzice obowiązani są sprawować z należytą starannością zarząd majątkiem dziecka pozostającego pod ich władzą rodzicielską. W myśl art. 101 § 2 k.r.o. zarząd sprawowany przez rodziców nie obejmuje zarobku dziecka ani przedmiotów oddanych mu do swobodnego użytku. Ustawodawca inaczej traktuje czynności przekraczające zakres zwykłego zarządu. Zgodnie z art. 101 § 3 k.r.o. rodzice nie mogą bez zezwolenia sądu opiekuńczego dokonywać czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu ani wyrażać zgody na dokonywanie takich czynności przez dziecko.

Sądy rodzinne mają prawo nadzorować wydatkowane środki małoletnich. Sąd bada zarówno kwestię prawidłowości wydatkowania środków należących do dziecka, jak też weryfikuje, czy doszło do przekroczenia uprawnień przez rodziców, np. poprzez dokonanie bez zgody sądu czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu.

W przypadku stwierdzenia naruszeń w tym zakresie sąd opiekuńczy może zarówno ograniczyć władzę rodzicielską rodziców, np. poprzez powierzenie zarządu majątkiem dziecka innej osobie (rodzinie zastępczej, kuratorowi), jak również może wykorzystać środki przewidziane w artykule 104 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

Sąd nie musi wyrażać zgody na dokonanie w imieniu dziecka czynności, która ma na celu „przysporzenie” dziecka, tzn. wyegzekwowanie przysługujących mu praw. Dlatego nie wymaga zgody sądu np. wniesienie przez rodziców w imieniu dziecka pozwu o zapłatę odszkodowania czy zadośćuczynienia.

Bez zezwolenia sądu opiekuńczego jedno z rodziców może wnieść w imieniu małoletniego dziecka pozew, którym będą dochodzone prawa odziedziczone przez dziecko po zmarłym rodzicu. Przykładowo, gdy małżeństwo posiadające małoletnie dziecko zaciągnęło kredyt waloryzowanym kursem CHF i jeden z kredytobiorców umrze, jego prawa wynikające z umowy kredytu odziedzicza drugi kredytobiorca wraz z małoletnim dzieckiem. W takiej sytuacji, pozew o ustalenie, że umowa kredytu jest nieważna albo o zwrot nadpłaconych bankowi rat kredytu, może wnieść jeden rodzic w imieniu małoletniego dziecka.

4.2. Jakie sytuacje wymagają zgody w postępowaniu sądowym?

Zgoda sądu może być potrzebna w przypadku, gdy w toku procesu, np. o odszkodowanie, strona przeciwna, np. ubezpieczyciel, wystąpi z propozycją zawarcia ugody. Ugoda często wiąże się z odstąpieniem od roszczenia w jakiejś części, a pozbawienie dziecka możliwości otrzymania całego należnego mu odszkodowania będzie wymagało zgody sądu opiekuńczego.

4.3. Konsekwencje dokonania czynności bez wymaganej zgody sądu

Wszelkie czynności prawne podjęte przez rodziców w imieniu małoletnich dzieci bez wymaganej zgody sądu są nieważne. Zgoda powinna być wydana przez sąd jeszcze przed dokonaniem danej czynności przez rodzica. Oznacza to, że działanie rodzica bez zezwolenia sądu, np. zrzeczenie się w imieniu dziecka jakiegoś roszczenia bez wcześniejszego uzyskania takiej zgody, nie wywołuje żadnych skutków prawnych od samego początku. Nie ma możliwości zezwolenia przez sąd

na jakieś działanie w momencie, gdy dana czynność, która takiej zgody wymagała, została już dokonana (uchwała SN z 30.04.1977 r., III CZP 73/76, OSNC 1978, nr 2, poz. 19).

Do czynności zwykłego zarządu należą czynności polegające na załatwianiu bieżących spraw w związku ze zwykłym korzystaniem ze składników majątku i utrzymaniem ich w niepogorszonym stanie.

Jeżeli natomiast podejmowana czynność jest związana ze sprawą istotną dla dziecka, zaś jej skutkiem jest istotna zmiana wartości majątku (znaczne zmniejszenie lub znaczne powiększenie majątku) lub zmiana zakresu przedmiotowego (np. wymiana składników majątku na skutek kupna-sprzedży nieruchomości), wówczas mówi się o przekroczeniu zakresu zwykłego zarządu.

4.4. Przykłady czynności przekraczających zwykły zarząd majątkiem dziecka

- zrzeczenie się własności rzeczy o znacznej wartości,
- przekazanie nieruchomości jako wkładu,
- ustanowienie ograniczonego prawa rzeczowego,
- zaciągnięcie pożyczki, której wysokość przekracza bieżące potrzeby dziecka,
- zrzeczenie się roszczeń odszkodowawczych dziecka,
- cofnięcie pozwu,
- zawarcie ugody.

Rodzice powinni wykonywać zarząd w taki sposób, aby majątek dziecka został zachowany w stanie niepogorszonym, aby mógł zostać przekazany dziecku po osiągnięciu przez nie pełnoletności.

STOWARZYSZENIE DOGMA ZAPRASZA DO PUNKTÓW PORADNICZYCH NA TERENIE POWIATU OŚWIĘCIMSKIEGO

Punkt Nieodpłatnego Poradnictwa Obywatelskiego, Urząd Gminy w Osieku

ul. Główna 125, Osiek

Poniedziałek, środa	8.00 - 12.00
Czwartek (mediacje)	8.00 - 12.00
Wtorek, piątek	12.30 - 16.30

Punkt Nieodpłatnego Poradnictwa Obywatelskiego, Starostwo Powiatowe

ul. Wyspiańskiego 10, Oświęcim

Poniedziałek, czwartek	7.30 - 11.30
Wtorek	8.00 - 12.00
Środa, piątek	11.30 - 15.30

Punkt Nieodpłatnej Pomocy Prawnej, Miejski Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji

Pl. Kilińskiego 3, Chelmek

Poniedziałek, wtorek, środa	14.00 - 18.00
Czwartek, piątek	8.00 - 12.00

INNE PUNKTY NIEODPŁATNEJ POMOCY PRAWNEJ

Starostwo Powiatowe w Oświęcimiu, ul. Wyspiańskiego 10

Poniedziałek, czwartek	11.30 - 15.30
Wtorek	12.00 - 16.00
Środa, piątek	7.30 - 11.30

Dom Kultury w Przeciszowie, ul. Długa 6

Poniedziałek, wtorek, czwartek, piątek	8.00 - 12.00
Środa	14.00 - 18.00

Dom Kultury w Kętach ul. Żwirki i Wigury 2a

Poniedziałek, środa, czwartek	8.00 - 12.00
Wtorek, piątek	15.00 - 19.00

ZAPISY NA PORADY

- **telefonicznie** - pod numerem telefonu: **502-691-995** w godzinach pracy urzędu
- **elektronicznie** - mailowo, pisząc na adres: **npp@powiat.oswiecim.pl**
lub zapisując się przy pomocy formularza dostępnego
na stronie: **<https://zapisy-np.ms.gov.pl>**

NIEODPŁATNE USŁUGI
-POMOC PRAWNA
-PORADY OBYWATELSKIE
-MEDIACJA

Ministerstwo
Sprawiedliwości

